

Навколо ЧАЕС 35 років потому

Про два укриття, мертве півстолітнє місто й малу культурну столицю на Чернігівщині, яка підпорядкована Київській області

Валентина САМЧЕНКО
Славутич — ЧАЕС — Прип'ять

Славутич та Прип'ять — міста-супутники атомного гіганта Чорнобильської електростанції, яку трохи більше 35 років у СРСР вважали супердосягненням. За одну ніч вона перетворилася на трагедію вселенського масштабу, яка примарами небезпеки щонайменше насторожує прямо у прямому сенсі ще не менше сотні літ. Тоді за кілька днів стала безлюдною за радянськими мірками добре облаштована Прип'ять, а через кілька місяців почали ударними темпами — розчищаючи лісові площі в 30-градусний мороз — зводити Славутич.

Цьогорічна дата 35-ліття цієї найстрашнішої техногенної атомної катастрофи, серіал «Чорнобиль», активні туристичні подорожі у ті місця упродовж останнього часу та пропозиція дводенного вояжу, зі шляхом на ЧАЕС робочою електричкою (транзитом через Білорусь) і презентацією проекту «Мала культурна столиця України 2021» у радіаційно чистому місті Славутичі, — все склалося так, що страх перед можливим надміром радіаційної небезпеки відступив і здійснилася ця журналістська поїздка.

До четвертого енергоблоку

Чорнобильська АЕС була первістком української атомної енергетики, вона ж виявилася і першою АЕС України, яка через аварію спинила генерування електроенергії значно раніше проектного терміну. Утім за короткий період своєї експлуатації (перший блок запустили в 1977 році, а останній зупинили в 2000-му) АЕС встигла виробити більше 300 мільярдів кіловат-годин електроенергії.

Ще в 1965-1966 роках для пошуку придатного для розташування атомної електростанції місця Київське відділення проектного інституту «Теплоэлектропроект» обстежило 16 пунктів у Київській, Вінницькій та Житомирській областях. Майданчик обрали на благодатному Поліссі — за 4 км від села Копачі Чорнобильського району, на правому березі ріки Прип'ять, за 15 км від міста Чорнобиль поблизу станції Янів залізничної лінії Чернігів — Овруч.

Після вибуху на ЧАЕС, уже 30 листопада 1986 року, Державна комісія прийняла на технічне обслуговування законсервованій 4-й енергоблок. На будівництві об'єкта «Укриття» працювало у надскладній радіаційній обстановці приблизно 90 000 людей. Його спорудили протягом рекордно короткого терміну — 206 діб. У процесі будівництва об'єкта «Укриття» було укладено приблизно 345 тисяч кубометрів бетонної суміші та змонтовано 7 тисяч тонн металевих конструкцій, створювали необхідні для безпечної експлуатації цього об'єкта системи вентиляції, енергопостачання, пожежогашіння, системи контролю.

З початку ХХІ століття до 2015 року проходив підготовчий етап до зняття з експлуатації ЧАЕС. Здійснено вилучення ядерного палива та переміщення його у спеціальне сховище для довгострокового зберігання. Сучасний етап закриття та консервації реакторних установок орієнтовно має завершитися 2028 року. Демонтаж устаткування та очищення майданчика з метою максимального зняття обмежень і регулюючого контролю орієнтовно планують завершити до 2064 року.

Після проведення відкритих міжнародних торгів між ДСП «Чорнобильська АЕС» та міжнародним консорціумом Novarka, в який входять дві французькі компанії Vinci Construction Grands Projets та Bouygues Travaux Publics, у 2007-му було укладено контракт на проектування, будівництво та введення в експлуатацію першого пускового комплексу (ПК-1) нового безпечного конфайнмента над «Укриттям» 4-го енергоблоку. Ця складна робота тривала не один рік — на тепер маємо подвійний надійний захист.

Усе це і більше можна почути навіть безпосередньо у споруді під конфайнментом й «Укриттям» під час екскурсійних відвідин зони ЧАЕС. Іноземні та українські групи відвідувачів і окремі громадяни можуть відвідати ДСП ЧАЕС з ознайомчою метою за чотирма розробленими маршрутами. Зрозуміло, що умови допуску мають особливі правила, з інструктажем про максимально закритий

одяг, видачею індивідуального мініприладу для контролю за отриманою відвідувачем дозою радіації. При собі необхідно мати паспорт або інший документ, що підтверджує особу, — обов'язково той, який був раніше зазначений у заявці.

Прип'ять

Початковою точкою маршруту варто обрати Славутич — місто, з якого до ЧАЕС менше півсотні кілометрів. Його збудували за менш, ніж два роки, що надважливо, від початку в чистій від радіації зоні — як нове місто тих, хто покликаний здолати наслідки аварії на Чорнобильській станції. Його зводили за СРСР представники 9 республік — 8 облаштували житлові квартали, а дуже постраждала тоді від радіації Білорусь влилася тоді в інфраструктуру обслуговування населення — тому в центрі височіє універмаг «Мінськ».

Креативність цього сучасного міста видно вже з вуличних вказівників: стрілочка «До комфорту» — це до житлово-комунального центру, «за витрішками» — на ринок, «по підтримку» — до органів місцевої влади, «до духовності» — до храму і т.д. А із залізничної станції за 50 хвилин електричка — транзитом через Білорусь — доведе майже до ЧАЕС. Якщо ви не її працівник із пропуском, то їдете туди в супроводі екскурсовода, підписуєте аркуші ознайомлення з правилами і виконуєте усі настанови. Обов'язковий температурний скринінг із фейс-контролем і проходження через рамки безпеки як при вході, так і виході; і не лише на станції, а й у ідальні, куди завозять туристів.

Про ідальню — окремий абзац. Страви там добротні, великі порції першого-другого-третього — як для персоналу. І до всіх трьох страв три зміни абсолютно нових виделок-ножів — таке побачиш навіть не в кожному столичному закладі, які називаються ресторанами.

Особливо лоскоче нерви й уяву відвідувачів залишена територія Прип'яті. У буянні рослинності кінця весни — початку літа вона майже не лякає. Один із стаціонарних заріс кущами і деревами так, що лише слова супроводжуючого дають зрозуміти, що ідеш не просто хащами. Каркаси готелю «Прип'ять», будинку культури «Енергетик», радянський серп і молот на гербі у височині, усім відоме оглядове колесо, яке тепер пофарбоване у жовто-блакитні кольори. Територія спонукає думати про минуле і майбутнє, грандіозні плани й обставини, які не під силу контролювати людям.

За наше нетривале перебування у Прип'яті лише якихось пару годин зустріли кілька екскурсійних груп. Багатоох кличуть бажання на власні очі побачити місто минулого й екстрим. Хоч екскурсоводи і попереджають про заборону ходити у напівзруйновані приміщення — у соціальних мережах немало фото із них. Бо ж екскурсантам дають і вільний час для індивідуального ознайомлення. (Головне — не заблукати і вчасно доєднатися до своєї групи).

ЧАЕС, 4-й блок.

І Печерський квартал — у лісі

Славутич буквально днями відзначив своє 34-річчя. Детально про його зведення можна дізнатися у місцевому музеї: про розчищення лісової території у 30-градусний мороз; ударні комсомольські бригади, які виборювали право долучитися до будівництва; 13 плазасобів, у каютах яких спочатку жили будівничі нового міста; виступ тут Патрісії Каас 1995 року тощо.

Територіально Славутич знаходиться на Чернігівщині (16 км від Білорусі), утім підпорядковується Київській області. Пояснення цьому просте. Терміново після аварії на ЧАЕС 26 травня 1986 року постало питання будівництва міста за 30-кілометровою зоною відчуження, але не далі за 50 км від місця атомної катастрофи, на незабрудненій радіацією території, — зрозуміло, щоб не витрачали люди багато часу на поїздки на роботу, і щоб центр управління був у підпорядкуванні Києва, з яким простіше за УРСР, напряму, було контактувати Москві.

Місто намагається заохочувати до себе туристів. Його найпривабливіша нині фішка — урбаністика останніх років Радянського Союзу. У Славутичі житлові квартали будували за власними проектами і навіть із власних будматеріалів, які й назвали відповідно Київський, Єреванський, Таллінський, Естонський. Тож Славутич одразу став пам'яткою радянського неомодернізму в архітектурі. На тепер додалися й нові квартали. Щоправда, Печерський (особливо промовистий для киян) — уже фактично в лісі.

Від початку Славутич був містом особливого забезпечення. Потім були п'ять років особливої економічної зони. У 2016 було завершено зведення над четвертим енергоблоком, накритим «Укриттям», другого захисного «панциря». Цей міжнародний проект тимчасово заселив Славутич перед тим майже п'ятистами іноземними спеціалістами — це «підтягнуло» і місцевий сервіс.

Коли 2019 року конфайнмент над четвертим блоком ЧАЕС ввели в експлуатацію, і проект завершився, перед славутичанами знову постало питання, як жити далі. І вирішили ставку

Прип'ять.

Славутич креативить.
Фото Валентини САМЧЕНКО.

робити на креативну індустрію. У квітні нинішнього року відкрили муніципальний бізнес-парк загальною площею 1500 кв. м для стартапів і невеликих підприємств. Він розташований у реконструйованій частині виробничої будівлі і пропонує оренду за 3,77 гривні за кв. м (тоді як середня по місту — близько 200—250 грн). Крім низької оренди, приваблювати підприємців бізнес-парк може і тим, що оформити всі папери і почати користуватися приміщенням можна швидко, за 72 години. Обов'язкові умови для того, щоб стати резидентом бізнес-парку: реєстрація бізнесу в Славутичі та відкриття нових робочих місць, каже Арина Старовойтова, керівниця Агентства регіонального розвитку Славутицької міськради. На кінець травня бізнес-парк мав трьох орендарів.

У затверженому на сесії міськради 31 травня стратегічному плані розвитку Славутича до 2025 року першою з трьох основних стратегічних цілей є підвищення конкурентоспроможності економіки міста за рахунок культури та туризму аж на 38% (умови ведення бізнесу та інвестиційна привабливість — 50% і лише решта — ІТ та енергетика). У день міста офіційно презентував проект «Мала культурна столиця України 2021». У рамках програми від Українського культурного фонду реалізуватимуть чотири окремі масштабні проекти та декілька малих. На фестивалі, резиденції, виставки, конференції та семінари — тобто на реалізацію креативних ініціатив — місто виграло грант від УКФ у розмірі 9 млн 818 тис. 447 гривень. Загальний бюджет проекту «Мала культурна столиця» — понад 14 млн.

Місто готує на серпень Sesam 2021 Poliklinika — фестиваль для архітекторів. Планують спілкування 250 фахівців з 50 країн Європи. Ще відбудуться влітку-восени арт-резиденція семантичного сюрреалізму й фестивалі для майбутніх медійників «Золота осінь Славутича» та GoldenFest, на якому головними дійовими особами стануть ті, кому 50+

«Щоб зрозуміти, що Славутич — не Чорнобиль, треба сюди раз приїхати», — кличе у місто мер Юрій Фомічев. ■